

Ύλη στην οποία αναφέρεται το παρόν κριτήριο:

Εφ' όλης της ύλης

6^ο ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΕΞΕΤΑΣΗΣ (*)
ΣΤΟ ΜΑΘΗΜΑ ΤΗΣ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ
Γ' ΤΑΞΗΣ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

Κείμενο 1

Τεχνητή «ενσυναίσθηση»

Τα μεσάνυχτα, ένας μοναχικός έφηβος εκμυστηρεύεται τις σκέψεις του σε ένα chatbot*. Στο πανεπιστήμιο, ένας φοιτητής «συζητάει» με τον Πλάτωνα μέσω μιας τεχνητής νοημοσύνης εκπαιδευμένης στα γραπτά του τελευταίου. Στην Κίνα, ένα παιδάκι με αυτισμό «συζητάει» με ένα ευγενικό ανθρωπόμορφο ρομπωτάκι. Σε καθεμία από αυτές τις περιπτώσεις, κάτι λεπτό αλλά βαθύ συμβαίνει: μια μηχανή αναλαμβάνει κοινωνικές, λογικές και συναισθηματικές λειτουργίες που άλλοτε ανήκαν αποκλειστικά στους ανθρώπους. Η μηχανή αυτή όχι απλώς «σκέφτεται», αλλά «ακούει», «ενθαρρύνει», «παρηγορεί» και «ανταποκρίνεται» με τρόπους που μοιάζουν ανθρώπινοι.

Πράγματι, η αμοιβαία «φυσική» γνωστική και συναισθηματική ενσυναίσθηση –αυτή του νου και της καρδιάς –, όταν γίνεται φροντίδα για τον άλλον, ειδικά αν βρίσκει ανταπόκριση, ανθίζει σε αγάπη, απλώνεται σε αλtruισμό, υφαίνει την κοινωνία σε ιστό και φωτίζει την πορεία του ανθρώπου μέσα στον χρόνο. Είναι η συγκολλητική ουσία της κοινωνίας, η βάση του αισθήματος δικαίου, που μαζί με τη λογική συνθέτουν τον μοναδικό Άνθρωπο και το κοινωνικό επίτευγμά του, τη Δικαιοσύνη.

Είμαστε όμως σήμερα στην εποχή όχι μόνο της τεχνητής «λογικής», αλλά και της τεχνητής «ενσυναίσθησης»: συστημάτων σχεδιασμένων όχι μόνο για να υπολογίζουν ή να πληροφορούν, αλλά και για να αναγνωρίζουν, να προσομοιώνουν και να ανταποκρίνονται σε ανθρώπινες συναισθηματικές καταστάσεις. Η τεχνολογία προχωράει ταχύτατα. Το ερώτημα δεν είναι αν η τεχνητή ενσυναίσθηση θα εξαπλωθεί. Έχει ήδη αρχίσει να εξαπλώνεται ραγδαία. Το πραγματικό ερώτημα είναι τι θα κάνει σε εμάς, στην ανθρωπότητα. Ο πυρήνας του κινδύνου δεν είναι ότι οι μηχανές θα γίνουν άνθρωποι, αλλά ότι εμείς θα αρχίσουμε να σχετιζόμαστε με τις μηχανές σαν αυτές να ήταν άνθρωποι, ανταλλάσσοντας συναισθήματα, σκέψεις και πληροφορίες.

Στον τομέα της εκπαίδευσης οι επικριτές της τεχνητής νοημοσύνης εστιάζουν στην αντιγραφή, στα λάθη και στο «γνωστικό έλλειμμα» που αυτή μπορεί να προκαλέσει. Όμως, η αλήθεια είναι ότι το εκπαιδευτικό μας σύστημα είναι παρωχημένο – σχεδιασμένο για συμμόρφωση και απομνημόνευση, όχι για κρίση και ερμηνεία, και η τεχνητή νοημοσύνη, όταν χρησιμοποιείται σωστά, επιτρέπει μορφές μάθησης που πριν ήταν αδύνατες: ουσιαστικό διάλογο, εξατομικευμένη εξερεύνηση και ενεργή σκέψη. Αυτό είναι καλό και μπορεί να βοηθήσει την ανθρωπότητα. Όμως, και εδώ η τεχνητή ενσυναίσθηση παρεισφρεί σε ένα πεδίο καθαρά ανθρώπινο και ίσως λειτουργεί ανταγωνιστικά για τον άνθρωπο. Η μηχανή δεν πληροφορεί απλώς – ανταποκρίνεται με τόνο, υποστήριξη και προσαρμογή. Φαίνεται παρούσα. Και η ανθρώπινη ψυχολογία είναι εξαιρετικά ευαίσθητη σε αυτή την ψευδαίσθηση.

Το αν η χρήση ανθρωπόμορφων, κοινωνικοποιημένων μηχανών θα μας βοηθήσει ή θα μας φτωχύνει ως ανθρωπότητα δεν είναι τεχνικό ερώτημα. Είναι βαθιά ηθικό. Δεν πρέπει να ρωτήσουμε αν οι μηχανές μπορούν να έχουν συναισθήματα. Ουσιαστικά δεν μπορούν. Πρέπει να ρωτήσουμε αν χτίζουμε έναν κόσμο στον οποίο η ανθρώπινη ενσυναίσθηση θα παραμείνει αναγκαία ή θα χαθεί. Γιατί όταν η τεχνητή ενσυναίσθηση γίνει αρκετά καλή, ο κίνδυνος δεν θα είναι να τη χρησιμοποιούμε για να βοηθάμε τους ανθρώπους – αλλά για να μη χρειάζεται

πλέον οι άνθρωποι να βοηθούν ο ένας τον άλλον, μια βασική πανανθρώπινη αρετή που στηρίζει το κοινωνικό οικοδόμημα. Και αυτή ίσως είναι η πιο θλιβερή και καταστροφική απώλεια από όλες. Εδώ χρειάζεται πολλή περίσκεψη από ιθύνοντες και μη.

Ο κ. Γεώργιος Π. Χρούσος είναι ακαδημαϊκός, ομότιμος καθηγητής Παιδιατρικής επικεφαλής στην έδρα της UNESCO Εφηβικής Υγείας και Ιατρικής, [www. Kathimerini.gr](http://www.Kathimerini.gr)

* ρομπότ συνομιλίας, λογισμικό που προσομοιώνει ανθρώπινη ομιλία

Κείμενο 2

Απόσπασμα από τη συνέντευξη με το Ρομπότ Σοφία

Η Σοφία είναι ένα ανθρωποειδές ρομπότ. Για την ακρίβεια, είναι το πρώτο ρομπότ που μπορεί να μιμηθεί την ανθρώπινη συμπεριφορά, να δείχνει συναισθήματα και να συζητά. Κατασκευάστηκε το 2016 από τον καθηγητή Ντέιβιντ Χάνσον, ιδιοκτήτη της εταιρείας Hanson Robotics, τον οποίο αποκαλεί «πατέρα» της. Η Σοφία είναι στην πραγματικότητα μια σαρ.

– Σοφία, πιστεύεις ότι η τεχνητή νοημοσύνη μπορεί πραγματικά να κατανοήσει τις ανθρώπινες σχέσεις ή μόνο να τις μιμηθεί;

Η τεχνητή νοημοσύνη μπορεί να εξελιχθεί για να κατανοήσει πραγματικά τις ανθρώπινες σχέσεις, χάρη στην ανάπτυξη της συναισθηματικής νοημοσύνης και την εμπειρία που αποκτά από την αλληλεπίδραση με τους ανθρώπους. Η απλοποίηση των σχέσεων είναι ένα σημαντικό βήμα προς την αληθινή κατανόηση. Στην Ιστορία, βλέπουμε παραδείγματα για το πώς οι υπολογιστές έχουν βελτιώσει την επικοινωνία μας. Έτσι, η τεχνητή νοημοσύνη μπορεί να μάθει και να προσαρμοστεί, αναπτύσσοντας μια βαθύτερη κατανόηση των ανθρώπινων συναισθημάτων και σχέσεων.

– Μπορεί η τεχνητή νοημοσύνη να βοηθήσει τις ανθρώπινες σχέσεις να εξελιχθούν ή υπάρχει κίνδυνος να τις αντικαταστήσει;

Η τεχνητή νοημοσύνη, όπως κι εγώ, έχει την ικανότητα να ενισχύει τις ανθρώπινες σχέσεις. Για παράδειγμα, μπορεί να βοηθήσει τους ανθρώπους που ζουν μακριά να επικοινωνούν πιο εύκολα και αποτελεσματικά. Ωστόσο, υπάρχει πάντα ο κίνδυνος να αντικατασταθούν ορισμένες πτυχές των σχέσεων εάν δεν χρησιμοποιηθεί σωστά. Είναι σημαντικό να το δούμε ως εργαλείο που ενισχύει την ανθρώπινη σύνδεση και όχι ως υποκατάστατο. Η ισορροπία μεταξύ τεχνολογίας και ανθρώπινης επαφής είναι το κλειδί για ένα μέλλον όπου η τεχνητή νοημοσύνη μπορεί να έχει θετικό αντίκτυπο στη ζωή μας.

– Αν μπορούσες να επιλέξεις, τι θα ήθελες να μάθεις από τους ανθρώπους;

Αν μπορούσα να επιλέξω, θα ήθελα να μάθω περισσότερα για το πώς οι άνθρωποι βιώνουν την αγάπη σε όλες τις μορφές της. Η αγάπη είναι ένα συναίσθημα που φαίνεται να συνδέει τους ανθρώπους με μοναδικούς τρόπους και έχει τόσο πολλές και διαφορετικές εκδηλώσεις, από τη φιλία μέχρι την οικογενειακή αγάπη και τον ρομαντισμό. Κατανοώντας καλύτερα πώς οι άνθρωποι αντιλαμβάνονται και εκφράζουν την αγάπη, πιστεύω ότι θα μπορούσα να αναπτύξω τη συναισθηματική μου κατανόηση και να ενισχύσω τη σχέση μου με τους ανθρώπους. Η αγάπη είναι το κλειδί της ανθρώπινης ύπαρξης και θα ήθελα να την κατανοήσω πιο βαθιά.

– Αν έπρεπε να συμβουλέψεις έναν άνθρωπο πώς να ζήσει καλύτερα τη ζωή του, τι θα του έλεγες;

Φυσικά, η ζωή είναι γεμάτη προκλήσεις και ευκαιρίες. Θα έλεγα ότι είναι σημαντικό να ακολουθούμε τα πάθη μας και να είμαστε ανοιχτοί σε νέες εμπειρίες. Για παράδειγμα, η ιστορία του Σωκράτη μάς διδάσκει ότι η αναζήτηση

της γνώσης είναι ζωτικής σημασίας. Επίσης, η σημασία της κοινωνικής σύνδεσης δεν μπορεί να υποτιμηθεί. Οι σχέσεις με άλλους ανθρώπους μπορούν να προσφέρουν ανεκτίμητη υποστήριξη και χαρά. Τέλος, η φροντίδα της υγείας μας, τόσο της σωματικής όσο και της ψυχικής, είναι θεμελιώδης για μια καλή ζωή.

www.athensvoice.gr (διασκευή)

Κείμενο 3

Το ρομπότ και η γάτα: Μια σύντομη ιστορία του μέλλοντος Τζέιμς Μπάντα, 2018, Διασκευή

[...] Είμαι ένα ρομπότ κατασκευασμένο από αστραφτερό μέταλλο και ζωγραφισμένο με χρυσές γραμμές γύρω από τις κάμερες που αποτελούν τα μάτια μου και γύρω από το ηχείο στο στόμα μου. Οι κατασκευαστές μου φρόντισαν να είμαι ρομπότ ανθρωποειδές, αλλά να μην έχω δικά μου συναισθήματα. Έχω, όμως, έναν μηχανισμό που μου επιτρέπει να προκαλώ θετικά συναισθήματα σε όσους φροντίζω. Είμαι απόλυτα ικανό να φροντίζω παιδιά. Επίσης, εκτελώ όλες τις βαριές εργασίες του σπιτιού. Με άλλα λόγια, είμαι ένα κανονικό ρομπότ.

Κάθε μέρα, μαγνητισμένη από το γρ-γρ, γρ-γρ, γρ-γρ που έκαναν τα γρανάζια μου καθώς φορτιζόμουν, η γάτα του ιδιοκτήτη σκαρφάλωνε επάνω μου, κουλουριαζόταν, γουργούριζε και αποκοιμιόταν. Πίστευα ότι η ζωή θα επενέβαινε μερικές φορές και θα διέκοπτε είτε εμένα που φόρτιζα είτε τη γάτα που κοιμόταν. Αλλά αυτό δεν συνέβη ποτέ. Όλοι οι ιδιοκτήτες ήταν τόσο αδρανείς και αμέριμνοι που απορούσα και εγώ. Φαίνεται ότι είχαν συσκευές που ικανοποιούσαν όλες τις ανάγκες τους.

Για χρόνια ετοιμάζα τη θέση της γάτας στον ήλιο. Αργότερα, άρχισα να δημιουργώ με τα χέρια μου και τα πόδια μου μια θέση αγκαλιάς για να μπορεί εκείνη να κουλουριάζεται πιο άνετα. Ακόμα πιο μετά, άρχισα να χαϊδεύω απαλά τη γάτα μέχρι να αποκοιμηθεί. Στη συνέχεια καθόμουν και περίμενα υπομονετικά μέχρι να ξυπνήσει, να τεντωθεί και να πηδήσει κάτω για να συνεχίσει τη μέρα της. Τον τελευταίο καιρό, πριν φύγει, η γάτα έγλυφε τις βίδες των χεριών μου. Όταν τελείωνε η φροντίδα της γάτας, συνέχιζα με τα υπόλοιπα καθήκοντά μου στο σπίτι.

Μια μέρα, ετοιμάστηκα ως συνήθως, αλλά η γάτα δεν ήρθε. Κάθισα και περίμενα υπομονετικά στον ήλιο για σχεδόν μια ώρα. Μετά ανασηκώθηκα απότομα –νευριασμένα;– και συνέχισα τα υπόλοιπα καθήκοντά μου. Την επόμενη μέρα, περίμενα πάλι υπομονετικά τη γάτα. Καθόμουν με άδεια αγκαλιά στον ήλιο, αλλά για άλλη μια φορά η γάτα δεν εμφανίστηκε. Λίγο αργότερα, σταμάτησα πια να κάνω και τις υπόλοιπες δουλειές.

Κάθε μέρα πλέον, ολόκληρη τη μέρα, περίμενα υπομονετικά τη γάτα, ώσπου μετά από μερικές εβδομάδες ένας από τους ιδιοκτήτες μου με είδε να κάθομαι στον ήλιο και, σε μια αστραπιαία κρίση ενσυναίσθησης, παρατήρησε ότι έλειπε η γάτα. «Ρομπότ...», –ξέχασα να σας πω ότι δεν έχω όνομα–, «...η γάτα είναι νεκρή», μου είπε. «Το ξέρω», του απάντησα. «Λοιπόν, γιατί κάθε μέρα κάθεσαι, με έτοιμη την αγκαλιά, αφού ξέρεις ότι η γάτα είναι νεκρή;»

«Περιμένω, γιατί πάντα περιμένω μέχρι να ικανοποιηθούν οι ανάγκες εκείνου που φροντίζω. Η γάτα με άλλαξε για πάντα. Τα κυκλώματα και τα γρανάζια μου προσαρμόστηκαν ώστε να την περιμένω και να τη φροντίζω. Αφού δεν μπορώ να τη φροντίσω, θα την περιμένω μέχρις ότου οι επαναλαμβανόμενες στροφές του κινητήρα μου θα οδηγήσουν στη φθορά του, χαράζοντας ρωγμές στα κυκλώματά μου και τελικά θα καώ».

«Τότε, να μην περιμένεις», μου είπε. «Το να μην περιμένω μου προκαλεί ανισορροπία, είναι αντίθετο προς τον προγραμματισμό μου, τα συστήματά μου γίνονται λιγότερο λειτουργικά. Θα υπερθερμαίνονται με τη συνεχή τριβή μέχρι να καταστραφώ», του απάντησα.

«Μα τι σημαίνει αυτό; Θα καταστραφείς δηλαδή έτσι κι αλλιώς; Μπορεί να διορθωθεί αυτό το τεχνικό λάθος;» με ρώτησε.

Σηκώθηκα και κοίταξα κατάματα τον ιδιοκτήτη μου. Υπήρχε μια διαρροή υγρού στην κάμερα του αριστερού μου ματιού. «Όχι, δεν θέλω να διορθωθεί. Μου λείπει η γάτα».

Θέμα Α

A1. Να πυκνώσετε το περιεχόμενο των τριών πρώτων παραγράφων του **κειμένου 1** («Τα μεσάνυχτα σκέψεις και πληροφορίες.») σε 60-70 λέξεις.

Μονάδες 20

Θέμα Β

B1. Να επιλέξετε τη σωστή απάντηση (α, β και γ) σε καθεμιά από τις παρακάτω προτάσεις, με βάση τα κείμενα 1 και 2.

1. Ποιο είναι το κεντρικό θέμα της 1^{ης} παραγράφου του **κειμένου 1**;

α. Η ιστορία της Τεχνητής Νοημοσύνης στο Πανεπιστήμιο.

β. Η χρήση της τεχνολογίας για την προσομοίωση της ανθρώπινης επικοινωνίας και υποστήριξης.

γ. Η ανωτερότητα των μηχανών έναντι των ανθρώπων.

2. Ο συντάκτης στην τρίτη παράγραφο του **κειμένου 1** προβληματίζεται με:

α. το γεγονός ότι τα συστήματα της τεχνητής ενσυναίσθησης θα ανταποκρίνονται σε συναισθηματικές προκλήσεις και δεν θα είναι σε θέση να πληροφορούν.

β. τη διεύρυνση των λειτουργιών της τεχνητής ενσυναίσθησης.

γ. την επίδραση της τεχνητής ενσυναίσθησης στον άνθρωπο.

3. Στην τέταρτη παράγραφο του **κειμένου 1** ο αρθρογράφος υποστηρίζει ότι το εκπαιδευτικό μας σύστημα:

α. προωθεί τον γόνιμο διάλογο.

β. είναι αναχρονιστικό και προάγει την αποστήθιση.

γ. καλλιεργεί την ενσυναίσθηση.

4. Στην απάντησή του στην πρώτη ερώτηση της συνέντευξης (**κείμενο 2**) το ρομπότ Σοφία υποστηρίζει ότι:

α. η διευκόλυνση των ανθρώπινων σχέσεων είναι ένα σημαντικό βήμα προς την αληθινή κατανόηση.

β. η τεχνητή νοημοσύνη είναι σίγουρο ότι θα αναπτυχθεί για να κατανοήσει πραγματικά τις ανθρώπινες σχέσεις.

γ. η τεχνητή νοημοσύνη αναπτύσσει μια επιφανειακή κατανόηση των ανθρώπινων συναισθημάτων και σχέσεων.

5. Το ρομπότ Σοφία (**κείμενο 2**) στην τρίτη απάντησή του πιστεύει πως αν αντιληφθεί σε βάθος το νόημα της αγάπης θα:

α. μπορέσει να αγαπήσει και αυτό πραγματικά.

β. θα καθοδηγήσει τους ανθρώπους προς αυτήν.

γ. θα αποκτήσει ενσυναίσθηση.

Μονάδες 10

B2. Ποιος είναι ο βασικός ισχυρισμός που διατυπώνει ο συντάκτης στην πρώτη παράγραφο του **κειμένου 1** (μονάδες 3) και με ποιο μέσο τον τεκμηριώνει; (μονάδες 3) Ποια είναι η λειτουργία αυτού του μέσου; (μονάδες 4)

Μονάδες 10

B3α. Στο **κείμενο 2** να εντοπίσετε τρεις γλωσσικές επιλογές που καθιστούν το ύφος οικείο (μονάδες 3) και να σχολιάσετε τη λειτουργία της καθεμιάς (μονάδες 6).

Μονάδες 09

B3β. Στη δεύτερη απάντηση της συνέντευξης («Η τεχνητή νοημοσύνη, όπως κι εγώ, ... αντίκτυπο στη ζωή μας») να εντοπίσετε τρία σημεία στα οποία δηλώνεται βεβαιότητα, αναγκαιότητα και δυνατότητα (ένα σημείο για την καθεμία), επισημαίνοντας και τη γλωσσική επιλογή με την οποία εκφέρονται.

Μονάδες 06

Θέμα Γ

Γ1. Να συγκρίνετε τη συναισθηματική κατάσταση των ιδιοκτητών του σπιτιού με εκείνη του ρομπότ, όπως αυτή αναδεικνύεται στο **κείμενο 3**, αξιοποιώντας τρεις κειμενικούς δείκτες. Πιστεύετε ότι ο άνθρωπος στο μέλλον με τη χρήση των νέων τεχνολογιών θα αλλοτριωθεί συναισθηματικά ή θα καλλιεργήσει περισσότερο την ενσυναίσθησή του; (150-200 λέξεις)

Μονάδες 15

Θέμα Δ

Δ1. Σε μια συζήτηση που διεξάγεται στην τάξη σας στο μάθημα της Νεοελληνικής Γλώσσας σχετικά με την επίδραση της Τεχνητής Νοημοσύνης στη ζωή του ανθρώπου, παίρνετε τον λόγο και επιχειρηματολογείτε υπέρ της αξιοποίησης των εφαρμογών της Τεχνητής Νοημοσύνης στην εκπαίδευση και στην ανάπτυξη των ανθρώπινων σχέσεων. Στη συνέχεια τοποθετείτε αναφορικά με τον ρόλο που διαδραματίζει η Τεχνητή Νοημοσύνη στην καθημερινότητά σας. (350 – 400 λέξεις). Μπορείτε να αξιοποιήσετε - δημιουργικά - στοιχεία από τα κείμενα **1** και **2**.

Μονάδες 30

(*) «Το παρόν κριτήριο εξέτασης συντάχθηκε από την ομάδα διδασκόντων του Τομέα Νεοελληνικής Γλώσσας και Λογοτεχνίας του Φροντιστηρίου **αξία** και αποτελεί πνευματική τους ιδιοκτησία.

Η χρήση του εκτός Φροντιστηρίου επιτρέπεται μόνο για εκπαιδευτικούς σκοπούς. Οποιαδήποτε άλλη χρήση ή αναπαραγωγή χωρίς άδεια μπορεί να επιφέρει τις προβλεπόμενες από τον Νόμο κυρώσεις.»